

DENIS NJARI, MAĐARI ISTOČNE SLAVONIJE OD 1702. DO 1831., SLAVONSKI BROD, 2018.

Hrvatski povjesničar dr. sc. Denis Njari¹ je docent i voditelj Odsjeka za povijest pri Filozofskom fakultetu u Osijeku. Područja znanstvenog i stručnog interesa su mu povijest mađarske nacionalne manjine u Hrvatskoj, srednjovjekovna Kraljevina Ugarska te povijest ruralnog prostora, posebice područja istočne Slavonije. Knjiga Mađari istočne Slavonije od 1702. do 1831. u potpunosti se temelji na doktorskoj disertaciji Stanovništvo Hrastina, Laslova, Korođa i Retfale u 18. i prvoj trećini 19. stoljeća, koja je obranjena na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu 2016. godine. Ovaj prikaz donosi kratak pregled u knjigu, navodi njezine sastavnice, prikazuje pregled poglavlja te daje kritički osvrt.

Ključne riječi: mađarska povijest; 18. stoljeće; 19. stoljeće; istočna Slavonija; prikaz

Mađarske etničke zajednice na prostoru istočne Slavonije u ranome novom vijeku predstavljaju nezaobilaznu temu suvremenih mađarskih historiografa. Međutim, ova tematika u hrvatskoj historiografiji je tek u zadnjih nekoliko desetljeća dobila uzlet. Za razliku od kronoloških pregleda hrvatskih zemalja u ranome novom vijeku, knjiga Denisa Njarija predstavlja novi pristup istraživanjima mađarskih naselja na području istočne Slavonije. Autor na temelju matičnih knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih te protopopisa stanovništva i ostalih demografskih izvora analizira demografska obilježja etnički mađarskog i religijski kalvinskog stanovništva, čije područje naseljenosti obuhvaća četiri naselja – Hrastin, Korođ, Laslovo u okolici Osijeka te Mađarsku Retfalu, dio današnjega grada Osijeka.

Knjiga se sastoji od uvoda, pedeset i pet poglavlja te zaključka. Na kraju knjige može se pronaći: popis priloga u tekstu, prilozi, slikovni prilozi, izvori i literatura, sažetak, o autoru te imensko i mjesno kazalo. Nekoliko desetaka grafičkih i tabelarnih prikaza upotpunjuju djelo prikazujući dosad neistraženu povijest mađarske etničke zajednice na prostoru istočne Slavonije. Zbog opsega ovog prikaza bit će navedena sva glavna poglavlja, a opisano samo nekoliko njih.

1 U svome istraživačkom radu je objavio tri knjige: *Laslovo: od srednjeg vijeka do kraja 18. stoljeća*, Osijek, 2010.; *Vladislavci*, Osijek, 2012.; *A kelet-szlavóniai magyarok a két világháború között*, Osijek, 2017. Uz knjige, autor je desetak znanstvenih, stručnih i preglednih radova u hrvatskim i mađarskim časopisima, a sudjelovao je i na nekoliko domaćih i međunarodnih skupova kao izlagač.

U *Uvodu* (11-31) autor donosi obrazloženje teme, ciljeve, metode i strukturu istraživanja koje geografski ograničava na navedena četiri mađarska naselja, a kronološki, kako u samom podnaslovu knjige stoji, na 18. i prvu polovicu 19. stoljeća. Upravo je ovo i predmet istraživanja na čijoj se interpretaciji primjenjuju kvantitativna, statistička, komparativna, deskriptivna, analitička, genealoška te metoda rekonstrukcije obitelji. Autor se potom osvrće na izvore te literaturu za proučavanje navedenog predmeta istraživanja. Uvidom u neobjavljene i objavljene izvore autor ne samo da upućuje u izvore (većim dijelom neobjavljene), već i ostavlja prostor daljnjim istraživanjima. U potpoglavlju o povijesnoj demografiji prikazuje se početak bavljenja ovom disciplinom te literature hrvatskih i mađarskih historiografa koja se bavi ovom tematikom. Navodeći prednosti i ograničenja korištenja matičnih knjiga za proučavanje povijesti stanovništva, autor navodi da bez obzira na sva ograničenja „matične knjige su kao povijesni izvor dovoljno pouzdane i u protostatističkom razdoblju nezamjenjiv i neizostavan izvor, i to ne samo u hrvatskoj, nego i u mađarskoj, a vjerojatno i u cjelokupnoj srednjoeuropskoj historiografiji“.²

U poglavlju *Hrastin, Korođ, Laslovo i Retfala u 18. stoljeću – vjerske, nacionalne, društvene, gospodarske i zemljopisne značajke* (32-106) se donosi zemljopisni smještaj svakog pojedinog naselja. U jednom od prvih potpoglavlja *Etimologija imena naselja* autor daje vrijednu analizu toponomastike ova četiri naselja. Ovdje bih posebice izdvojila ime naselja Korođ, odnosno *Korogy*, za kojeg autor kaže sljedeće: „Niti jedno naselje u suvremenoj Mađarskoj ili bilo kojoj drugoj zemlji gdje žive Mađari u Karpatskom bazenu ne nosi ni približno sličan naziv.“³ Ovakve i slične nedoumice u hrvatskoj, ali i mađarskoj historiografiji imaju za zadatak potaknuti na čitanje, ali i uputiti dozu perspektive i novih teorija unutar historiografske djelatnosti. U daljnjim potpoglavljima se opisuju političko-društvene i vojne prilike tijekom osmanske vladavine na području istočne Slavonije, kao i u razdoblju koje obuhvaća knjiga na području Habsburške Monarhije.

Posebno potpoglavlje koje valja izdvojiti je ono o reformaciji, odnosno kalvinizmu u istočnoj Slavoniji. Autor navodi da se bez okvira reformacije povijest mađarskog stanovništva na ovom području i ovom razdoblju ne može istraživati. Donose se razlozi širenja kalvinizma te popisi kalvinskih naselja i župa u 16. stoljeću, ali i položaj kalvinskih naselja i kalvina u 18. stoljeću. Nadalje, posljednje potpoglavlje poglavlja o značajkama naselja obuhvaća njihovu povijest, ali i povijest crkvenih zgrada. Unutar njega autor donosi detaljne spoznaje o svakom naselju. Ovdje bih izdvojila izvrstan opis gradnje retfalačke crkve i podizanja zvonika koji prati analiza vanjskog i unutrašnjeg ukrašavanja crkve, a predstavlja povijest sakralne arhitekture.

Poglavlje *Demografija* (112-258) predstavlja ključan rezultat svih provedenih metoda istraživanja na njegovom predmetu. U prvim potpoglavljima navode se opći demografski podatci o Slavoniji, Hrvatskoj i Ugarskoj tijekom 18. stoljeća, a potom metodom mikrosimulacije autor prikazuje sliku o ukupnom broju stanovnika u ovim naseljima. Nadalje, u potpoglavljima *Rođeni, Vjenčani i Umrli* potanko se čitatelju daje uvid ne samo u demografska kretanja u navedenim naseljima, već i u svakodnevicu njihovih žitelja. Također, analizom *Prirodnog prirasta* uviđaju se različiti trendovi s obzirom na određene prirodne i društvene promjene. U potpoglavlju *Rekonstrukcija obitelji – „case study“* donosi se uvid u povijest jedne obitelji, ali i u društvene odnose ondašnjeg stanovništva. Ova analiza, ne tako česta, svakako je vrijedan doprinos hrvatskoj historiografiji. Posljednje potpoglavlje

2 D. NJARI 2018: 30.

3 D. NJARI 2018: 45.

pod naslovom *Onomastika* prikazuje fond osobnih imena dodijeljenih muškoj i ženskoj djeci prilikom krštenja te kratka analiza prezimena koja ne obuhvaća sva navedena u matičnim knjigama. Razlog tomu je činjenica što to nije primarni predmet istraživanja. Ovo poglavlje, ali i sama knjiga sadrže mnoštvo tablica i grafikona s podacima i analizama značajnim za ovu tematiku. Također, cijela knjiga sadrži razne fotografije kojima je uvelike upotpunjen sadržaj iste.

Uza sve navedeno, ova knjiga predstavlja važan doprinos hrvatskoj historiografiji, kao i proučavanju povijesti mađarske populacije na području današnje Hrvatske u povijesnim razdobljima od doseljenja Mađara na ovamo. Treba naglasiti kako ovakva analiza zahtijeva višegodišnje proučavanje mnoštvo neobjavljenih i objavljenih izvora, literature, istraživanja i svakako želju za prikazom svih rezultata široj znanstvenoj i stručnoj zajednici. Valja istaknuti da knjiga zbog svoje tematike i opsega može biti korištena i u sveučilišnoj nastavi, ne samo za proučavanje mađarske povijesti na ovim područjima, već i na kolegijima koji se bave pomoćnim povijesnim znanostima ili čak metodologijom znanstvenog istraživanja. Autor u *Zaključku* navodi da svako poglavlje otvara još nekoliko mogućih istraživačkih pitanja o međunacionalnim i međuvjerskim odnosima, migracijama, obiteljskim strukturama, povijesti svakodnevice i slično, pozivajući tako sljedeće generacije znanstvenika na daljnje analize cjelokupne tematike.

POPIS LITERATURE

- D. NJARI 2018 – Denis Njari, *Mađari istočne Slavonije od 1702. do 1831.*, Slavonski Brod, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2018.